

Yuqori harakatchan sayyora va uning muammolari:

Avtomobilga qaramlik

“Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them.”

Sustainable Transportation within the Framework of Green Deal - SPHERE

Call: ERASMUS-EDU-2023-CBHE-STRAND-2

Project Number: 101128065

Kun tartibi

- Kirish
- Avtomobilga qaramlik
- Transportda tenglik va tengsizlik
- Muammolar va kelajak yechimlari

Kirish

Dunyo tez urbanizatsiya, iqtisodiy rivojlanish va texnologik taraqqiyot tufayli tobora ko'proq harakatlanmoqda. Transport tizimlari odamlar, tovarlar va xizmatlarni bog'lashda muhim rol o'ynaydi, natijada iqtisodiy o'sishni qo'llab-quvvatlaydi va hayot sifatini yaxshilaydi. Ko'plab mamlakatlarda xususiy avtomobillar asosiy transport vositasiga aylangan, chunki ular qulaylik, moslashuvchanlik va kirish imkoniyatlarini taqdim etadi.

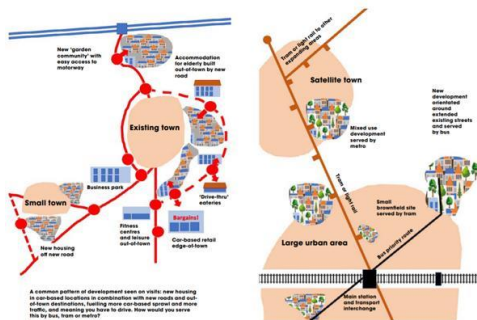
Biroq, avtomobillarga bo'lgan qaramlik ortib borishi ham muhim muammolarni keltirib chiqardi, jumladan tirbandlik, atrof-muhit ifloslanishi, haddan tashqari energiya iste'moli va transport xizmatlariga teng kirish imkoniyatining yo'qligi. Bu masalalar transport tengligi, ijtimoiy inklyuziya va harakatlanish tizimlarining uzoq muddatli barqarorligi haqida xavotirlarni keltirib chiqardi.

Ushbu taqdimot avtomobilga qaramlik tushunchasini o'rganadi, transportdagi tenglik va tengsizlik masalalarini o'rganadi hamda barqaror va inklyuziv transport tizimini rivojlantirish uchun asosiy muammolar va potentsial yechimlarni muhokama qiladi.

Avtomobilga qaramlik — bu transport tizimi bo'lib, unda shaxsiy avtomobillar kundalik faoliyatlar uchun asosiy va ko'pincha zarur bo'lgan transport vositasiga aylanadi. Bu hodisa tez shahar kengayishi, daromad darajasining oshishi va infratuzilma rejalashtirish natijasida avtomobillardan foydalanishni boshqa transport turlaridan ustun qo'yish natijasida yuzaga kelgan.

Avtomobillarning keng qo'llanilishi bir qator afzalliklarni taqdim etadi, jumladan, shaxsiy harakatchanlik, qulaylik, moslashuvchanlik va iqtisodiy faoliyatlarni qo'llab-quvvatlash. Biroq, xususiy transport vositalariga haddan tashqari bog'liqlik ham jiddiy muammolarni keltirib chiqaradi, masalan, tirbandlik, yoqilg'i sarfining oshishi, atrof-muhit ifloslanishi, issiqxona gazlari chiqindilari va avtomobilga ega bo'lmaganlar uchun kirish imkoniyatining kamayishi. Dunyoning ko'plab shaharlarida avtomobilga qaramlik shahar kengayishiga, uzoq sayohat masofalariga va transport xizmatlariga kirishda tengsizliklarning ortishiga sabab bo'ldi. Shu sababli, barqaror transport siyosati, yaxshilangan jamoat transport tizimlari va muqobil harakatchanlik variantlari orqali avtomobilga qaramlikni kamaytirish zamonaviy shaharsozlik uchun muhim maqsadga aylangan.

Avtomobilga qaramlikning o'sishi

O'tgan asr davomida avtomobil hashamatli mahsulotdan kundalik hayotning ajralmas ustuniga aylandi. Shaharsozlik, iqtisodiy tuzilmalar va ijtimoiy me'yorlar barchasi universal avtomobil egaligi va foydalanish faraziga asoslangan.

Shahar kengayishi

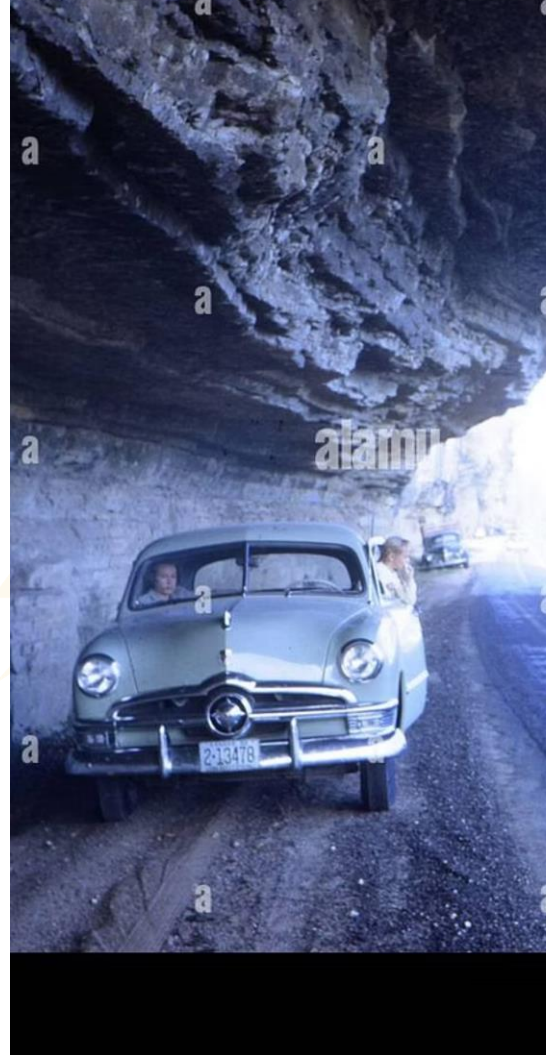
Shaharlar kengayib, piyoda yurish mumkin bo'lgan mahallalar o'rniga yo'llar atrofida qurildi, bu esa avtomobil sayohatini tanlov emas, balki zarur qildi.

Iqtisodiy Lock-In

Butun sanoat tarmoqlari — neftdan tortib ko'chmas mulkgacha — doimiy avtomobil ishlatish asosiga qurilgan bo'lib, kuchli strukturaviy inertsia hosil qiladi.

Madaniy me'yorlar

Avtomobil erkinlik, maqom va shaxsiy identifikatsiya ramziga aylandi, zamonaviy jamiyatlarning madaniy to'qimalariga chuqur singib ketdi.

Avtomobil markazidagi dunyoning yas hirin xarajatlari

Avtomobilga qaramlik katta yuklarni keltirib chiqaradi, bu yuklar yoqilg'i narxi yoki avtomobil narxiga kamdan-kam ta'sir ko'rsatadi. Bu tashqi omillar sog'lig'imiz, atrof-muhitimiz va umumiy farovonligimizga ta'sir qiladi.

Atrof-muhitning buzilishi

Transport global CO₂ chiqindilarining deyarli chorak qismini tashkil qiladi, iqlim o'zgarishiga asosiy sababchi yo'l transport vositalaridir.

Jamoat salomatligi inqirozlari

Yo'l harakati natijasida havo ifloslanishi har yili millionlab erta o'limlarga sabab bo'ladi, shu bilan birga harakatsiz avtomobilga bog'liq turmush tarzi semizlik va surunkali kasalliklarni kuchaytiradi.

Iqtisodiy yuk

Baxtsiz hodisalar, tirbandlik, ifloslanish va infratuzilmani ta'mirlash xarajatlari har yili butun dunyo bo'ylab trillionlab dollarga yetadi.

Ijtimoiy bo'linish

Avtomagistrallar va asosiy yo'llar jamoalarni ajratib, ijtimoiy birdamlikni kamaytiradi va mahallalarni bir-biridan ajratib qo'yadi.

Harakatlilik — Adolat Masalasi

Harakatlilik faqat qulaylik emas — u imkoniyatning asosiy omilidir. Ish, ta'lim, sog'liqni saqlash va ijtimoiy xizmatlarga kirish erkin harakat qilish imkoniyatiga bog'liq. Transport tizimlari avtomobilga ega bo'lganlarga ustunlik bersa, ular avtomobilsizlarni tizimli ravishda noqulay ahvolga soladi.

Harakatchanlikda tenglik — har bir kishiga, daromadi, yoshi, qobiliyati yoki geografiyasidan qat'i nazar, xavfsiz, arzon va ishonchli transport variantlariga kirishini ta'minlashni anglatadi. Bu faqat qancha tez harakat qilishimiz mumkinligini emas, balki kim harakat qilishi va qanday narxda ekanligini so'rashni talab qiladi.

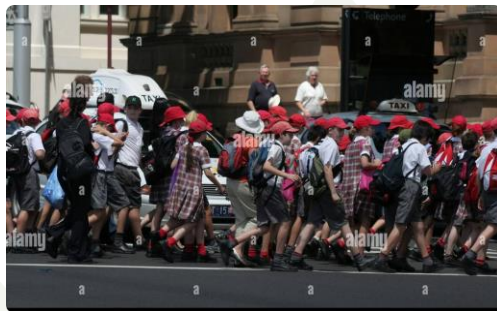
Kim yukni ko'taradi? Transportdagi tengsizlik

Avtomobilga qaramlik kirish va yuk o'rtasida juda notekis manzara yaratadi. Eng kam resurslarga ega bo'lganlar ko'pincha eng yuqori narxni to'laydi — vaqt, pul, sog'liq va imkoniyat jihatidan.

Mashinasizlar chetga surilgan

Kam ta'minlangan oilalar, keksalar va nogironlar ko'pincha avtomobilga bog'liq shahar atrofi hududlarida qolib ketadi, zarur xizmatlar va ish bilan ta'minlangan.

Teng bo'lmagan ko'rinish

Qashshoq mahallalar asosan asosiy yo'llar bo'yida joylashgan bo'lib, havo ifloslanishi, shovqin va yo'l harakati xavfini ko'taradi, boy hududlar esa sokin va yashil ko'chalarga ega.

Xarajat yuklamasi

Transport xarajatlari kam maosh oluvchilar uchun daromadning ancha katta qismini egallaydi, yetarlicha moliyalashtirilmagan jamoat transporti tizimlari esa ularga kamroq va sekinroq alternativlarni taklif qiladi.

Muammolar va kelajak yechimlari

Qiyinchiliklar

Tirbandlik va uzoq safar vaqti

Havo ifloslanishi va issiqxona gazlari
chiqindilari

Yuqori energiya sarfi

Transportga kirish imkoniyatidagi tengsizlik

Shahar kengayishi va infratuzilma muammolari

Kelajak yechimlari

Samarali jamoat transportini rivojlantirish

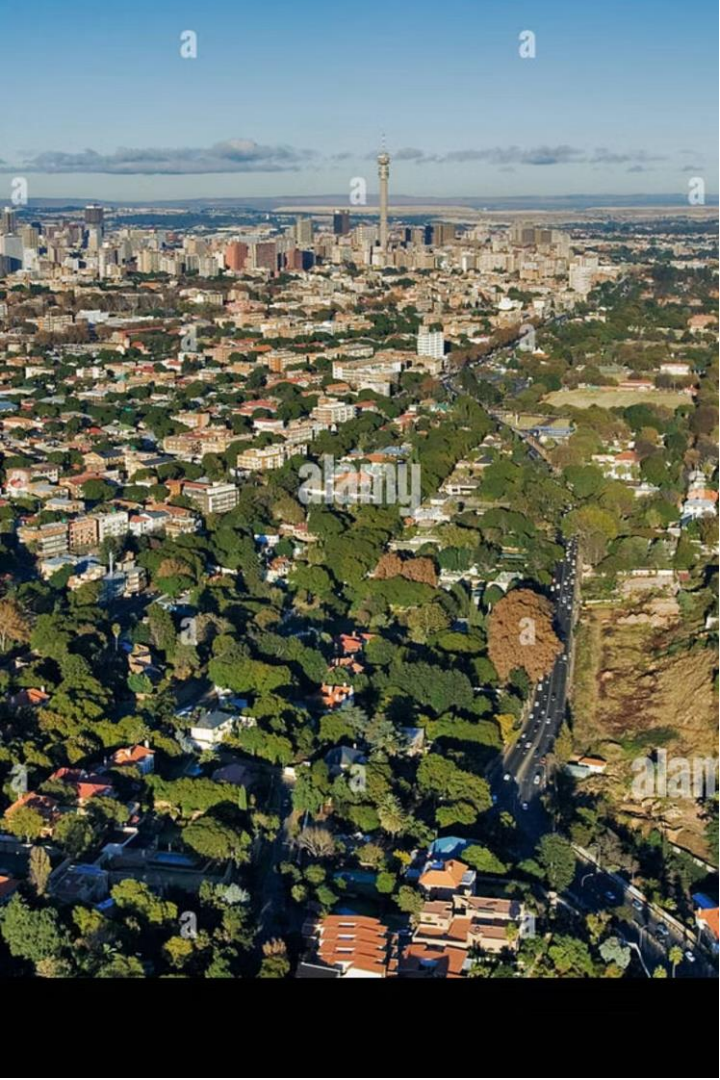
Piyoda yurish va velosiped infratuzilmasini
rivojlantirish

Elektr va avtonom transport vositalarining
kengayishi

Aqlli shahar va aqlli transport tizimlari

Barqaror harakatchanlik va transport siyosati

Fazoviy Moslik: Ishlar, Uylar va Kirish

Ish o'rinlari markazlashmagani va uy-joylar tashqariga tarqalgan sari, chuqur fazoviy nomuvofiqlik yuzaga keldi. Ish o'rinlari jamoat transportiga tayanadiganlar uchun yetib bormaydigan hududlarda to'planadi, arzon uy-joy esa transport kam yoki umuman yo'q bo'lgan chekkalarga surilgan.

Qatnov jazosi

Mashinasiz ishchilar uzoqroq va murakkab safarlarga duch kelishadi, bu esa ularning yaxshiroq maoshli ishga kirish imkoniyatini cheklaydi va oila, ta'lim hamda dam olish uchun ajratilgan vaqtni qisqartiradi.

Shafqatsiz tsikl

Avtomobilga bog'liq kengayish yanada ko'proq kengayishni keltirib chiqaradi. Boy yo'lovchilar yanada ko'proq harakat qilayotgan sari, infratuzilma investitsiyalari ularni ortidan ergashadi va tranzitga bog'liq jamoalar yanada orqada qoladi.

Global o'lcham: Tengsiz harakatchanlik

Avtomobilga qaramlik faqat G'arb hodisasi emas — bu mutlaqo teng bo'lmagan oqibatlariga olib keladigan global muammodir. Boy davlatlar avtomobil markazli modellarini eksport qiladi, rivojlanayotgan mamlakatlar esa eng ko'p ta'sirlarni qabul qiladi.

Rivojlanayotgan Dunyo Inqirozi

Osiyo, Afrika va Lotin Amerikasidagi tez o'sayotgan shaharlar avtomobilga bog'liq kengayishni takrorlamoqda, natijada yuzaga kelgan tirbandlik, ifloslanish va yo'l halokatlarini boshqarish uchun resurslarga ega emas.

Iqlim adolatsizligi

Transport chiqindilariga eng kam hissa qo'shgan davlatlar eng og'ir iqlim oqibatlariga duch keladi, dengizlarning ko'tarilishidan tortib qishloq xo'jaligidagi buzilishlargacha, bu esa chuqur axloqiy nomutanosiblikni keltirib chiqaradi.

Resurslar bo'linishi

Boy davlatlar elektr transport vositalari va yashil infratuzilmaga sarmoya kiritishi mumkin, kambag'al davlatlar esa kelajak o'nlab yillar davomida ifloslantiruvchi, samarasiz transport tizimlariga bog'lanib qoladi.

Harakatchanlikni qayta tasavvur qilish: Adolat yo'llari

Avtomobilga qaramlik va uning tengsizliklarini hal qilish faqat texnologik yechimlarni talab qilmaydi. Bu shaharlarni qanday loyihalash, resurslarni taqsimlash va taraqqiyotni qanday belgilashni tubdan qayta ko'rib chiqishni talab qiladi. Oldinga yo'l adolat, kirish imkoniyati va barqarorlikka qaratilishi kerak.

Jamoat transportiga sarmoya kiriting

Ishonchli, arzon jamoat transport tarmoqlarini kengaytirish va subsidiyalash, bu esa kam ta'minlangan jamoalarni imkoniyatlar bilan bog'laydi.

People uchun qayta dizayn

Piyoda yurishga yaroqli, aralash foydalanishga mo'ljallangan mahallalarni avtomobil markazidagi kengayishdan ustun qo'ying, piyodalar, velosipedchilar va yashil infratuzilma uchun yo'l maydonini qayta tiklang.

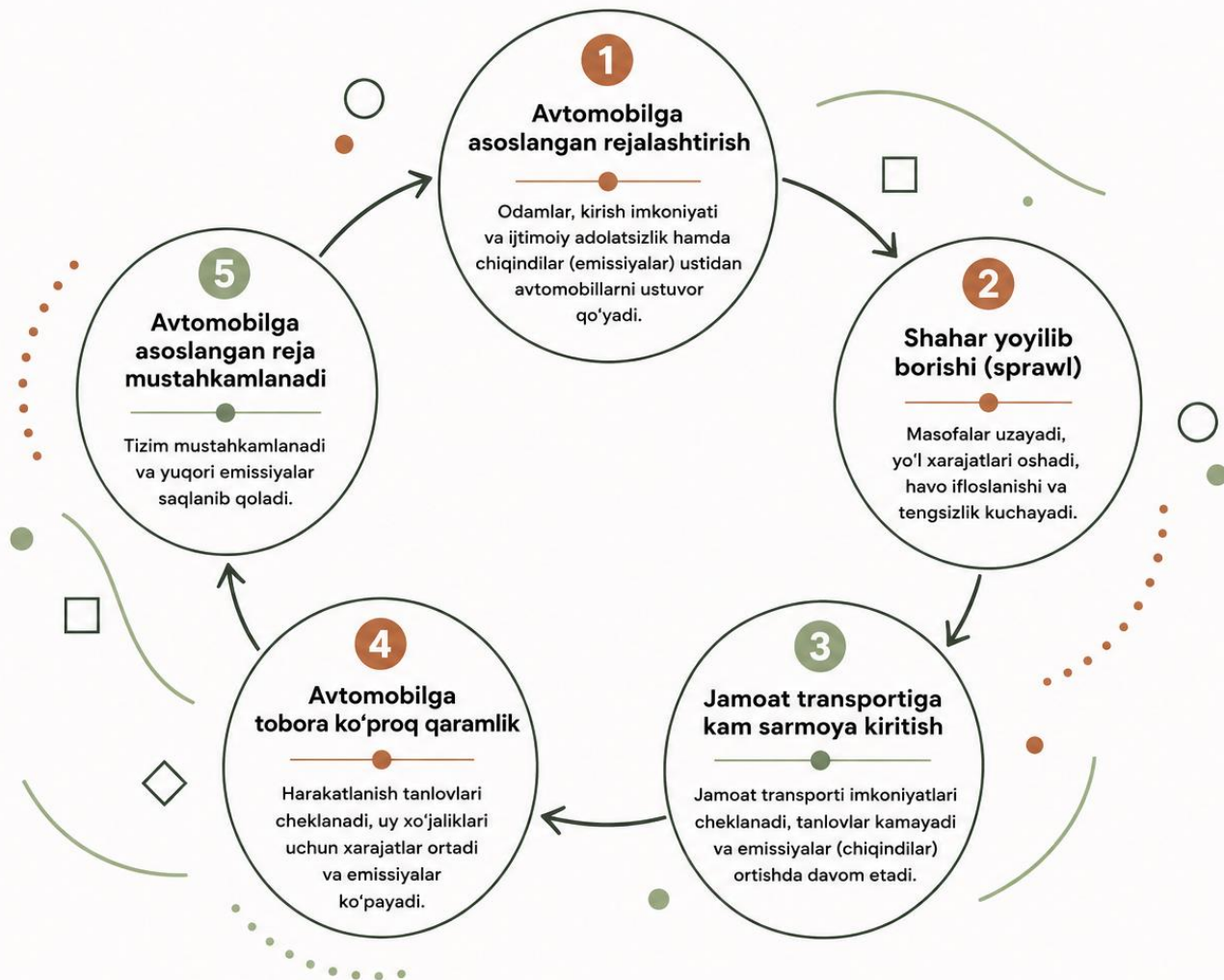
Haqiqiy narxni baholang

Haydovchilikning haqiqiy ekologik va ijtimoiy xarajatlarini aks ettiradigan tirbandlik narxlari, yoqilg'i soliqlari va avtoturargoh islohotlarini amalga oshirish.

Markaz tengligi

Transport investitsiyalari avvalo cheklangan jamoalarga xizmat qilishini ta'minlang, harakatchanlik bo'shlig'ini kengaytirish o'rni yopish.

E'tiboringiz uchun rahmat!

